

gaat contact met (oude) ouders te onderhouden.

De derde onderzoeksvraag in deze dissertatie gaat in op de interactie tussen ouders en kinderen en bouwt voort op de veronderstelling dat in dergelijke hechte relaties sprake kan zijn van zowel positieve als negatieve interacties. Een stapje verder dan bestaand onderzoek zoekt Van Galen naar verschillende gradaties van ambivalentie. Hij vindt vijf typologieën van ouder-kindrelaties die variëren van 'harmonisch' tot 'verwijderd'. Bijna een derde van deze relaties was 'ambivalent' te noemen, waarbij er sprake was van een intensieve uitwisseling van steun gecombineerd met spanning. Dit bleek positief samen te hangen met indicatoren van relatiekwaliteit, hetgeen Van Galen doet concluderen dat de co-existentie van solidariteit en conflict in feite een gezond teken is.

In het vierde artikel gaat Van Galen door op deze laatste bevinding en onderzoekt onder welke condities ambivalente relaties negatief met relatiekwaliteit samenhangen. De resultaten geven aan dat kinderen die weinig andere relaties hebben, vaker een negatief ambivalente relatie hebben met de ouder. Anderzijds zijn de kinderen met sterke familienormen degenen die vaker een positief ambivalente relatie met de ouder hebben. Terecht wijst Van Galen hier op de mogelijkheid dat sterke familienormen eerder een buffer zijn voor ambivalente familierelaties dan een negatieve factor. Vooral in families waar men zich sterk met elkaar verbonden voelt, kunnen conflicten aangegaan en weer opgelost worden en hoeven deze niet te leiden tot een slechtere relatiekwaliteit.

De bijdrage van deze vier artikelen aan de familiesociologie is vooral sterk in empirisch opzicht. Dankzij de zeer rijke data brengt dit

proefschrift nuances aan in de bestaande opvattingen over de structuur van en interactie binnen Nederlandse families. De waardering voor de aanpak van het onderzoek blijkt ook al uit het feit dat inmiddels drie van de vier artikelen uit dit proefschrift zijn gepubliceerd in vooraanstaande Engelstalige tijdschriften. Gegeven de groeiende complexiteit in familierelaties en de lange tijd waarin ouders en kinderen hun leven delen, is het proefschrift een waardevolle aanvulling op bestaande kennis over ouder-kindrelaties in een veranderende samenleving.

Dr. Marjolein Broese van Groenou
Universitair hoofddocent, afdeling
Sociologie, Vrije Universiteit Amsterdam

Meulen, R. van der
Brug over woelig water.
Lidmaatschap van sportverenigingen, vriendschappen, kenniskringen en veralgemeend vertrouwen

Dissertatie Radboud Universiteit Nijmegen,
2007
ICS 2007, 153 pp
ISBN 978 90 361 0083 0

Ruud van der Meulen heeft een moderne dissertatie geschreven. Modern in de zin dat zijn boek een bundel is van een bewerking van vier eerder gepubliceerde artikelen, voorzien van voor- en nabeschuiving. Van twee artikelen is hij de enige auteur, bij de andere twee is zijn promotor betrokken en bij een daarvan ook nog een ander. Ondanks de bewerking van de artikelen voor het proefschrift hebben de inleidingen een zeer grote overlap.

Hij onderzoekt in de eerste twee artikelen de kans dat mensen uit specifieke categorieën elkaar via sportverenigingen zullen ontmoeten. In het eerste artikel gaat het om mensen behorend tot het eerste en het laatste kwartiel van de inkomensverdeling in Nederland, in het tweede artikel om de ontmoetingskansen tussen allochtonen en autochtonen. Voor beide artikelen gaat hij uit van de veronderstelling dat de ontmoetingskansen afhangen van: 1) het aandeel van de bevolking dat lid is van sportverenigingen, 2) het gemiddelde aantal leden per sportgezelschap en 3) de mate van vermenging van sportgezelschappen. De verhouding tussen de termen 'vereniging' en 'gezelschap' is onduidelijk. Gezelschap lijkt betrekking te hebben op teams. Dat volgt uit zijn mededeling dat elftallen (voetbal) meer ontmoetingskansen geven dan zestallen (volleybal). Maar als hij vervolgens schrijft dat doorsnee sportgezelschappen in verenigingsverband vijftien leden telden, krijgt de lezer het moeilijk.

Het onderzoek naar de ontmoetingskansen van arm en rijk via de sportvereniging leidt tot de conclusie dat deze kansen vrij groot zijn en dat ze tussen 1980 en 2000 kleiner zijn geworden. Van der Meulen acht ontmoetingen tussen mensen met inkomens in verschillende kwartielen meer bijdragen tot de onderlinge bindingen in Nederland dan ontmoetingen tussen mensen met inkomens in hetzelfde kwartiel. Hij stelt dat van verruiming van kenniskringen en van blikveldverbredende ervaringen geen sprake kan zijn als mensen sporten met burens, medeleerlingen of collega's. Maar een kwartiel is zo'n brede maat, dat binnen ieder kwartiel nog de meest uiteenlopende categorieën te onderscheiden zijn, die vele bijzondere ontmoetingskansen bieden. Zijn visie berust op een bijzonder

ruime, ik zou zeggen: te ruime interpretatie van Putnam's onderscheid tussen 'bridging' en 'bonding'. Wanneer men het werk van Bourdieu neemt, een andere auteur naar wie hij verwijst, en beziet hoeveel uiteenlopende kapitaalsfracties deze auteur onderscheidt binnen de bandbreedte van een kwart van de variatie aan economische kapitaal, dan wordt duidelijk dat ook bij Bourdieu weinig argumenten voor Van der Meulens opvatting zijn te vinden. Omdat bekend is dat de meeste sporten zich van hoog naar laag door de stratificatie van de Nederlandse bevolking verspreiden, was het veel interessanter geweest als hij onderzocht had in hoeverre sporten die veel binnen een bepaald kwartiel beoefend worden ook in het kwartiel daaronder beoefend worden.

De gegevens voor dit onderzoek bestonden uit vragenlijstgegevens van het Aanvullend Voorzieningen Onderzoek (AVO) van het SCP en gegevens van sportbonden. Hieruit putte Van der Meulen ook veel van zijn materiaal voor het artikel over de ontmoetingskansen van allochtonen en autochtonen. Zwemmen en voetbal blijken het meest 'kleurrijke' ontmoetingen op te leveren. Naast de eerder genoemde bronnen maakt Van der Meulen in dit artikel gebruik van de 'Familie-enquête Nederlandse Bevolking' die berust op circa tweeduizend interviews onder 18 tot 70-jarigen. Het is onbegrijpelijk dat hij niet signaleert dat hierdoor ruim een derde van de sportbeoefenaren, degenen onder de achttien, buiten beeld blijft. Dit is een manco dat in de twee volgende artikelen nog meer een rol speelt en de vraag doet rijzen hoe representatief zijn resultaten zijn voor de Nederlandse sportbevolking. De jeugd, geen onbelangrijke categorie op sportgebied, blijft buiten beschouwing.

In het derde artikel draait het om de vraag of leden van sportverenigingen en mensen die dat ooit geweest zijn meer algemene sociale bindingen hebben dan mensen die nooit lid van een sportvereniging geweest zijn. Mensen die ooit lid geweest zijn blijken iets meer kennissen en iets meer vertrouwen in hun medemensen te hebben dan anderen, maar veel scheelt het niet. In dit stuk komt de zwakte van het 'bruggenmodel' van Van der Meulen naar voren. In dit model wordt een onberedeneerde spontane stap verondersteld van sportieve verbroedering naar alledaagse verbroedering.

Op dezelfde wijze onderzoekt hij in het laatste artikel ten aanzien van autochtonen het verschil in aantal allochtone kennissen en vertrouwen in allochtonen. De conclusie is dat van het verenigingslidmaatschap een verbindende werking tussen autochtonen en allochtonen uitgaat.

R. Stokvis

Sennett, R.

De cultuur van het nieuwe kapitalisme

Amsterdam: Meulenhoff, 2007, 160 pp.
ISBN 978 90 290 7921 1

'Met de economische en financiële liberalisering en de nadruk op aandeelhouderswaarde is het kortetermijnspeel van de beurs dominant geworden' (NRC Handelsblad, 25 april 2007). Volgens veler mening doet de nadruk in het bedrijfsbeleid op de waarde voor aandeelhouders zich de laatste decennia meer dan ooit voor. Het gaat niet meer om het langetermijnperspectief van verschillende stake-

holders (zoals management, personeel en afnemers) maar om de kortetermijnoriëntatie van aandeelhouders. Socioloog Richard Sennett onderzocht in zijn laatste boek dit soort veranderingen die zich – onder invloed van processen als economische internationalisering en technologisering – ook lijken te voltrekken op de arbeidsmarkt. Sennett heeft in zijn studie vooral aandacht voor de culturele veranderingen op de werkvloer. Uitgangspunt is dat het moderne arbeidsbestel niet langer is te vergelijken met zijn Tayloristische voorganger. In het klassieke Tayloristische systeem zijn mensen werkzaam in een voorspelbare omgeving, zijn er uniforme regels en zijn er duidelijk omschreven carrièrepaden. De werknemer van nu is daarentegen steeds meer werkzaam in een flexibel organisatiemodel, waarbinnen winstgevendheid op de korte termijn en het ideaal van veranderlijkheid voorop staan. In de visie van de auteur is er in de huidige arbeidssamenleving sprake van een permanente druk op werkenden om mobiel en flexibel te zijn, en denken mensen daarom meer en meer in termen van de korte termijn; het hier en nu. Het individu kan ook niet anders dan deze gedachte omarmen, aangezien voor iedereen die stilstaat voortdurend het gevaar van de 'overbodigheid' op de loer ligt. Dit houdt tevens in dat de sociale relaties tussen mensen van karakter veranderen. Het nieuwe kapitalistische model benadrukt bij uitstek de culturele waarden van onafhankelijkheid en zelfredzaamheid. Individuele werkenden staan aan het roer van hun eigen dynamische arbeidscarrière en klampen zich niet langer vast aan anderen. Dit impliceert een afzwakking van duurzame loyaliteit en sociale betrokkenheid als 'moderne' sociale kwalen. Kortom, voor